

Archaikus imádságok a szakrális népi kéziratok füzetekben

Rezümé. Jelen tanulmányban tizenegy archaikus népi imádságot mutatok be. A népi imádság olyan vallásos népköltészeti műfaj, melyet leginkább a parasztság használt. A hivatalos egyházi irodalmon kívül eső szövegekről van szó. A műfaj kutatására Kárpátalján kevés példát találunk. A kutatás jelentőségét emeli, hogy az imádságok nagy részét kéziratokban lejegyezve találtam. A szövegek elemzésénél Erdélyi Zsuzsanna néprajzkutató eredményeire támaszkodtam.

Резюме. У нашій роботі представляємо одинадцять архаїчних народних молитов. Народна молитва – це сакральний жанр фольклору, яким послуговувалося в основному селянство. Мова йде про тексти, які не входять до офіційної церковної літератури. Цей жанр на Закарпатті слабо досліджений. Важливість нашої роботи підкреслює і те, що більшість молитов віднайдено в рукописах. В аналізі текстів використовувалися праці Жування Ерделі.

Abstract. In the paper I present eleven archaic prayers. These people's/ archaic prayers constitute the religious folklore genre, which was used by the peasantry. These texts do not belong to the official church literature. In Transcarpathia there are only a few examples of the study of the genre. The majority of the prayers was found in manuscripts. In the analysis of the texts I used Zsuzsanna Erdélyi's results.

Az imádságok az emberiség ősi megnyilatkozásai. Olyan közösségi és egyénileg végzett bajelhárító gyakorlatok, melyek mindmáig megmaradtak, és melyekhez leggyakrabban bajban és magányban folyamodik az ember. Az ima ereje, a szóba vetett hit mutatkozik meg benne. Az imádság kapcsolatteremtés az ember és a természetfeletti, a transzcendens között. Ember és Isten érintkezésének eszköze. Ahogyan azt a *Biblia* is kijelenti: „Kérjétek és adatik néktek, zörgesetek és megnyitvatik néktek.”¹

A népi vallásos gyakorlatban nagy szerepe van egyes régről hagyományozódott, egyedül végzett, igen hathatósnak mondott imádságoknak. Az ilyen, egyházilag nem jóváhagyható, sőt tiltott, sokszor töredékes vagy torzult szövegű imákat nevezi a néprajztudomány archaikus apokrif népi imádságoknak. Fölfedezőjük és első gyűjtőjük Erdélyi Zsuzsanna, aki *Hegyet hágék, lőtőt lépék* című gyűjteményében rendszerezte a magyar nyelvterületen először az általa gyűjtött archaikus imákat.²

Az archaikus imák kárpátaljai kutatására kevés példa akad,³ létüket azonban mégsem hagyhatjuk figyelmen kívül. Gyűjtésem során egyre több és több kéziratot vizsgáltam meg, keresve bennük az archaikus imaszövegeket. S nem hiába. Eddig 11 szöveget sikerült összegyűjtenem, mely nem nagy szám, úgy vélem, mégis sokat jelent

* Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, néprajz szak. * Дзбреченський університет, Докторська школа історії та етнографії, спеціальність "етнографія". * University of Debrecen, Historical and Ethnographical Doctoral School.

¹ Máté evangéliuma 7:7

² Megjegyzendő: Erdélyi Zsuzsanna kötete az egész magyar nyelvterületről tartalmaz imákat, Kárpátalját kivéve, ami az akkori politikai helyzettel magyarázható.

³ György Horváth – Lajos, 1998; Pilipkó, 1992; Kész, 2013

területünk néprajzi vizsgálatában. Az írott szövegek mellett a szóbeliség is megőrzött néhányat eme kincs közül.

Az archaikus imaanyag az egész magyar nyelvterületen él.⁴ Erdélyi Zsuzsanna gyűjtései kiterjedtek a határon túli területekre is. Kárpátaljáról azonban nincsenek adatai⁵. Ez nem azt jelenti, hogy vidékünkön nincs archaikus imaanyag. A gyűjtés hiányát nagy valószínűséggel az akkori politikai helyzettel magyarázhatjuk.

Így bátran kijelenthetem, hogy az imádságok vizsgálata terén főként Erdélyi elemzéseire és útmutatásaira támaszkodtam. A szöveganyag és motívumok ismertetésénél az általa leírt magyarázatok vezéreltek.

Műfaji meghatározás

„Ez a műfaj nem magyar különlegesség (csak nálunk eddig nem vették észre): föllelhető Európában mindenütt, Portugáliától az orosz földig csodálatosan illusztrálják e szövegek az európai kultúra összefüggését, egyetemlegességét, az európai szellemnek egész földrésziünket átható, élő közös hagyományát, rokonságát, mondhatni azonosságát.” (Bárczi Géza)

Erdélyi Zsuzsanna 1968. december 17-én a Somogy megyei Nagyberényben gyűjtött először népi imádságot. Az ezt követő országos gyűjtőtevékenysége, majd könyvtári kutatásai eredményezték a Magyar Tudományos Akadémián, a Néprajzi Társaság Folklór-szakosztályán az 1970. február 11-i szakmai bemutatót, amelyen az addig „kereszteletlen” műfaj az archaikus népi imádság műfaji elnevezést kapta, és folklórkategóriái besorolást nyert.

A népi imádság, archaikus népi imádság vagy apokrif népi imádság szájhagyomány útján terjedő, vallásos népköltészeti műfaj, a parasztság által használt, a hivatalos egyházi irodalmon kívül eső imádság. Témája szakrális, jobbra a szenvedéstörténet egyes kánoni és apokrif mozzanatait tartalmazza. Célja védekező, bajelhárító rontás, gonosz, sátán, ördög ellen, továbbá bűnbocsánat s különböző kegyelmek elérésére-biztosítására irányul. Kizárólag a szájhagyományban maradt fenn, önálló műfajként csak a legutóbbi időben felfedezett; az anyag gyűjtése 1969-től országos felméréssel rendszeresen történik. Előtte a szakirodalomba csak elvétve, a szokásköltészet bizonyos műfajainak elemeként került be.⁶

Tematikájában kötődik az egyházi év liturgikus ünnepeihez, az emberi élet fordulóihoz, illetve lehet – akár egyes paraszti munkafolyamatok (vetés, aratás stb.) rítusrendjében – alkalmoszerű, egyéni vagy közösségi áhítatforma. Egyfelől tehát a vallási ünnepekhez kötődő paraliturgikus népszokásanyag része, másfelől a mindennapok szakrális szintre emelt pillanatainak manifesztátuma. Az európai népköltészet egyik legrégebbi rétege.⁷

⁴ Erdélyi 1976

⁵ Erdélyi 1976

⁶ Kálmány 1881

⁷ Pócs 1983: 692. p.

Alkalmazása

A népi imádságok a magyarlakta vidékeken elsősorban a római és a görög katolikusok körében volt népszerű, de elszórt adatokat ismerünk református és evangélikus népi imádságokról is. A nép nyelvén e szövegek elnevezése egyszerűen ima, imádság.⁸

Az archaikus imákat általában családon belül folytatják, s nagyszülőktől öröklődik a következő generációra. Kötött liturgikus keretben ma már nincs helye. Szövegei nem hivatalos szövegek. Alkalmhoz nemigen kötődik. Az év vagy a nap bármely szakában elmondható.

Nemek szerinti hordozó rétegét tekintve az alábbi imaszövegeket kivétel nélkül asszonyok imádságos könyveiben találtam. A női adatközlőknek ezt az arányát talán a lelki alkat, az érzelmi beállítottság, az érzékenység és a misztikum iránti fogékonysággal magyarázhatjuk. Korhoz sem kötött, habár szövegeimet inkább az idősebb korosztály kézírataiból gyűjtöttem. A közösség még mindig az öregkorhoz társítja az imádkozást és a templomjárást. Ugyanakkor a fiatalabbak is ismerik az imádságokat.

Tartalma

A középkori vallási szövegek témája mindig Krisztus halála volt. Ez a halálkép vált az imádságok központi témájává. A szenvedés, azaz a szenvedéstörténet egyes elemei, mozzanatai alkotják az imádságok vázát. A krisztusi megváltás és kereszthalál kerülnek előtérbe a szövegekben.⁹ Az imádság elmondásával az imádkozó ember szinte részesevé válhat a golgotai eseményeknek, ami csak fokozza az ima hatását. Ugyanilyen vagy még nyomatékosabb erővel bírnak a szövegek utolsó sorai, melyek az ima elmondásáért járó kegyes hasznot jelölik meg. Ennek hatását csak fokozza az Isteni ígélet: „*Krisztus Urunk azt mondta: Aki ezt az imádságot naponta háromszor elmondja...*”, vagy „*Én mondom a Teremtő, aki titeket szent vérével megváltott, aki ezt az imát elmondaná*” stb.

Szerkezete

Az imádságok szövege rendszerint hármass szerkezetű, s ez a törvényszerűség az általam gyűjtött imák többségére érvényes. **Lírai hangulatú, látomásos jellegű természeti kezdőkép** indítja, amelyben a keresztény szimbolika jegyei találhatóak. Ezt követi egy **elbeszélő vagy dramatizált hosszabb szakasz**, ebben Jézus passiójának valamely jelenete, tehát a szenvedéstörténet egyes részletei, vagy Mária anyai szenvedése jelenik meg.

A **záró szakasz** rövidebb, az imádság elmondásáért járó kegyes hasznot (bűnbocsánat, jó halál, üdvösség) tudatja.¹⁰ Imazáradék: *Aki ezt az imádságot elmondja,...* Az ima elmondásával kiváltott üdvözülés lehetősége a túlvilág felé fordulást és erős hit

⁸ Erdélyi 1976

⁹ Erdélyi 1976: 32–33. p.

¹⁰ Erdélyi 1976: 34. p.

jelenlétét feltételezi. A jutalom, a megüdvözülésért csak el kell mondani és meg kell fogadni a szövegben leírtakat.

A hármas tagoltság nem mindig van jelen. Az imafüzereknél például néha meghatározhatatlan törvényszerűség szerint sorakoznak egymás után az imák vagy imatöredékek, szövegek. Közük archaikus motívumok és a jelenkori egyházi szertartás szövegei is megtalálhatók.

Eredet

Egyes szövegek még a lovagi epika jeles területéről – a Grál-mondakör világából – is hoznak üzenetet, mégpedig a lehulló és fölfogott Krisztus-vér motívummal kapcsolatban. Az általam gyűjtött egyik szöveg szavait, a „*Galléjába tette*” valószínűleg a Grál-ereklyére utal, mely az átadás során így változott (Sarkadi Etelka 2. füzet 2005. május). A szövegek a magyarság lelki-szellemi arculatának vonásait is őrzik. Ennek a sokágú, lírai alkotásként is értelmezhető imának fő témája a szenvedés. Krisztus, aki az emberek bűneiért szenvedett, majd pedig Mária, a fiáért szenvedő anya.¹¹

Imaszövegek

Az általam összegyűjtött archaikus imákat szövegüknek megfelelően próbáltam egymás mellé állítani. Archaikus mivoltukat néha egy-egy motívum jelzi. A fent leírt hármas szerkezet nem minden imára jellemző. Az alábbiakban gyakoriak az imafüzérek, melyeket néha ugyanabban a formában találtam meg két kézirat füzetben is. Mindez azt bizonyítja, hogy a kéziratok egymás másolatai. Igen gyakran a kézirat füzeteket életük során többször is átírták, mivel a gyakori használatból a régi megkopott és elronyolódott.

Az imádságokban rengeteg helyesírási és központosítási hiba található, de a vizsgálódás során ragaszkodtam a szöveg hű lejegyzéséhez. A szövegeknél minden esetben jelöltem a származását. Néha több kéziratot ugyanattól az adatközlőtől gyűjtöttem be, ezért a jelölésekben szereplő 1. füzet, 2. füzet stb. jelzi, hogy melyik füzetben található az adott ima, valamint a lejegyzés évszáma.

1. szöveg

Sarkadi Etelka 1. füzet, 2005

Népi imádságok

Uram Krisztus!

Kérlek Szent Atyádér

mencs meg szenvedéstő,

mert én tebenned bízom eleitől fogva,

szívembő, lelkembő tégedet szeretlek

bánom vétkeimet, hogy tégedet megsértettelek.

¹¹ Erdélyi 1976: 37. p.

Kérlek megbocsáss, csak arra kérlek,
és szolgálatodra adom a bűnös éltet,
tenger szenvedésem!
Neked ajánlom imádságom, Megváltó Krisztusom,
szent életedér, nagy kinodér, hogy fára feszítettek,
töviskoronát fődre tettek, vasszeggel szegelték,
rácskorbáccsa' vertek, oldalad lyuggaták,
ruhádat szaggaták, szétveték és kockapénzen elnyerék
Vasszőgek sebéből omlott piros véred,
Zsidók és Pilátus bűnéből jött véged.
Szent isten vidd át menyországba,
örök boldogságba temesd szent kezedbe,
fogadd kebeledbe, vidd a paradicsomba.
Őriz meg engemet, várjad bűnös lelkemet
és beteg testemet. Ámen

A szövegekben előforduló felajánlás erősíti az imádkozót, hogy az elmondott ima meghallgatásra talál. A fenti imában Krisztusnak ajánlja az imádságot, akinek közvetítésével az Úrhoz kerül az imádkozó kérése. A kanonizált imaszövegekben gyakran a szenteknek vagy Szűz Máriának ajánlják az imádságot, aki ezáltal közvetítő szerepet játszik Isten és ember között. Ezáltal a transzcendens valami létező dolog, személy által kerül közelebb a földi léthez. S így a megfoghatatlan és elérhetetlen valamiképpen megfoghatóvá és valóssá válik.

A fenti bűnbánó szövegben a szenvedéstörténet elemei maradtak, a természeti kezdőkép és a záradék hiányzik.

2. szöveg

Sarkadi Etelka 2. füzet, 2005. május

Imádság Szűz Máriához

Piros rózsá Mária, Minket Jézus talált a Szent ígére, megígérte, Arany gyűrűjével *megpecsételte*, Kelj fel Mária, kelj fel, Mert viszik a te szent fiadat, Magas keresztfára megfeszítették. Három csepp vérét elcseppentették. Három angyal meglátta és fölszedte, *Galléjába tette*. És Krisztus Urunk elébe vitte. Krisztus Urunk azt mondta: Aki ezt az imádságot naponta. Háromszor elmondja. Hét halálos bűntől megbocsáttatik. És a mennyeknek országa ajtaja. Megnyillik előtte.
Ámen

A *Fehér rózsá Mária* vagy a *Piros rózsá Mária* kezdetű imáknál a rózsá Mária szeretetének ábrázolása. A fiáért szenvedő édesanya fájdalmát vetíti elénk.

A *megpecsételte* kifejezésről a következőket olvashatjuk Erdélyi Zsuzsannánál:

1660-ban följegyzett ráolvasó szövegben: „Krisztus minden embert pecsétjével lepecsételt.”¹² Továbbá a krisztusi pecsét Szent Tamás himnuszában is jelentkezik: Adore te devote latens deitas... kezdettel: Zent véred pecsetit / mikent Egyiptomban / vesd szium aitayara. (Pázmány Péter 1606-os grazi Keresztyeni Imadsagos Koenyv. 58 a, 59 a.¹³

A *Gallérijába tette* kifejezésből a már fent is említett Grál-motívumra következtethetünk, mely igen sok alakban – gárdalom, gárgyilom stb. – fordul elő az archaikus imákban.

3. szöveg

Sarkadi Etelka 5. füzet, 1993

Fehér rózsza Mária engem talált Jézuska *házunk négy szögletébe* kelj-fe, kelj-fe Mária, mert szent Fiadat elvitték, a magas kereszt fára felszegezték három csep véret elcseppentették az angyalok fel szedték a menyországba bevitték ki ezt az imát este lefektébe reggel felkeltébe elmondja be jut a mennyeknek dicsőségébe. Ámen.

A házunk négy szögletébe kifejezés szintén mágikus-misztikus motívum. A Jelenések könyvében a következőket olvashatjuk: „Ezek után láték négy angyalt állani a földnek négy szögletén...”¹⁴

4. szöveg

Sarkadi Etelka 5. füzet, 1993

Názáretbeli Jézus, zsidók Királya!
 Veszedelemben forgóknak Istene,
 Megtestesült szent Ige,
 ne hagyj a bűnbe elveszni!
Szent Isten, szent erős, szent halhatatlan,
irgalmazz nekünk!
 Hét kereszt alatt lefekszem,
 Hét kereszt alatt felkelek,
 Őrizz angyal éjfélig.
 Boldogságos Szűz Mária virradatig,
 Jézus Krisztus mindétég,
 hogy gyarló testem nyugodjék,
 de szívem el ne aludjék,
 hogy minden koron lászon,
 sátánok megköttessenek,

¹² Erdélyi 1976

¹³ Erdélyi 1976: 229. p.

¹⁴ Jelenések Könyve 7:1

hogy testeim ne fertőztessenek.
Adjad ezt nekem kegyesen,
Atya, Fiú felségesen élvén az örök dicsőségben.
Most és mindörökkön örökké
Ámen

5. szöveg
Sarkadi Etelka 1. füzet, 2005

Názáretbeli Jézus, zsidók Királya!
Veszedelemben forgóknak Istene,
Megtetesült szent Ige,
Nehagy a bűnben elveszni!
szent Halhatatlan, irgalmazz nekünk!
Hét kereszt alatt lefekszem,
Hét kereszt alatt felkelek,
őrizz angyal éfélig,
Boldogságos Szűz Mária virradtig,
Jézus Krisztus mindetig,
hogy gyarló testem nyugodjék,
de szívem el ne aludjék,
hogy mindenkoron lásson,
hogy minden gonoszt eloszlasson.
sátánok megköttessenek,
hogy testjeim ne fertőztessenek.
Enged ezt nekem kegyelmesen,
Atya, Fiú felségesen,
Élvén az örök dicsőségben
most és mindörökké
Ámen

A fenti két szöveg néhány eltéréstől eltekintve azonos. Egymás másolatai. Adatközlőm elmondása szerint kétszer írta át a füzeteket, így az imaszövegek is kétszer kerültek lejegyzésre. Az imaszöveget Erdélyi Zsuzsanna gyűjtésében is megtaláltam.¹⁵ Kötetében az imát teljes terjedelmében olvashatjuk (63. ima). Sarkadi Etelka füzetében azonban az ima egy része található. A szenvedéstörténet és a záradék hiányzik.

A szövegben előforduló „*Szent Isten, szent erős, szent halhatatlan, irgalmazz nekünk!*” kifejezésekre érdemes figyelnünk. A középkori szertartáskönyvek szerint a nagypénteki liturgia középpontjában a Nagy Szent Gergely által elrendelt Szent Kereszt imádása áll. A mozzanat keretében kapott teret a *Szent Isten, szent, erős Isten...*

¹⁵ Erdélyi 1976: 269. p.

dicsőítő ének, mely a négy isteni eredetűnek tartott őskeresztény liturgikus himnusz egyike.¹⁶

Az alábbi imaszövegekben gyakori a párbeszédes, dramatikus rész. Ezek vélhetően a középkori vallásos színjátszás emlékei. Valószínűleg az egykori misztériumjátékokból váltak ki és maradtak meg a nép ajkán.¹⁷

A dramatikus részeket vizsgálva megjegyezhetjük – Gerold László tanulmányára támaszkodva¹⁸ –, hogy a hagyományos drámaelemek közül meséje, cselekménye is van szövegeinknek; párbeszéd is előfordul itt-ott a szövegben; a szereplők is megnevezett bibliai alakok. Sőt a késő középkori passiókból, misztériumjátékokból a hívő emberek általános lelkiállapota is kikövetkeztethető.

Az első ima szövege a fentiekhez hasonló, ám annak egy másik változata, mely párbeszédes résszel bővült. Az imafüzérekben Mária–Krisztus-párbeszéd részletei („*Szól a boldogságos Szűz Mária: Ó fiam, én szerelmes fiam, én azt gondoltam te leszel bus Látod fiam én vagyok bus*”), illetve Szent Lukács evangélistával való párbeszéd található.

6. szöveg Pilipkó Margit 2. füzet

Arany Miatyánk

Názáretbeli Jézus, Zsidók királya
 Veszedelemben forgóknak Istene
 Megtestesült szent ige
 Ne hagyj a bűnben elveszni
 Hét kereszt alatt lefekszem
 Hét kereszt alatt fel kelek
 Őriz angyal éjfélig
 Szűz Mária viradatig
 Jézus Krisztus mindvégig
 Gyarló testünk nyugodjék
 De szivünk el ne aludjék
 Hogy téged mindenkor lásson
 Minden gonoszt távoztasson.
 Sátánok meg kötöztessenek
 Hogy testeik ne fertőzzenek.
 Ezt enged mindenható Jézus
 A te Szűz Anyádnak és
 Minden szentjeinek könyörgése által
 Ma van péntek, annak napa vala

¹⁶ Erdélyi 1976: 271–272. p.

¹⁷ Erdélyi 1976

¹⁸ Gerold 1997: 80–86

Méne Jézus a kínok színhelyére.
Meg látták a zsidók
Felfeszítették a magas keresztfára
Folyt a szent vére, szomorkodik
Szent lelke, hervad a szent színe,
Szól a boldogságos Szűz Mária:
Ó fiam, én szerelmes fiam, én azt gondoltam te leszel bus
Látod fiam én vagyok bus
Aki ezt az imádságot háromszor lefektében,
Háromszor felkeltében elmondja
Meg üdvözítem. Ámen

A fenti imádság ugyanúgy megtalálható Erdélyi Zsuzsanna kötetében is,¹⁹ hosszabb formában. Ahogy olvashatjuk, az imádság az egész magyar nyelvterületre jellemző, ami a szöveg ponyvába kerülésével magyarázható.

7. szöveg
Sarkadi Etelka 1. füzet, 2005

Ma van péntek, ezen a napon méne
Jézus Krisztus kinnak színhelyére,
me gláták a zsidók,
fölfeszítették magas keresztfára,
foly a szent vére, hervadt szent szíve
szóla: Boldogságos Szent Szűzanyám!
Ó, Fiam, Fiam, én azt gondoltam te leszel bús,
látod fiam, én leszek bús!
Aki ezt az imát elmondaná háromszor lefektében,
és háromszor felkeltében:
Názáretben van egy *mutrafá*
kívül aranyos, belül kegyelmes,
az alatt mondanak el, *hétszer hét szentmisét*
én azt ott hallgattam, szerelmes szent fiammal
ártatlan Jézusommal. Ó anyám, szép Szűz Máriám
Menj el, menj el a magas Kálvária hegyére,
ott vagyon egy szent keresztfá,
azon vagyon felfeszítve
vasdárdákkal nyitottatják, arcul verik,
vérrel verejtékezik, epével, ecettel itatják,
tövissel koronázzák.
Ó, anyám, anyám, szép Szűz Máriám!

¹⁹ Erdélyi 1976: 269–271. p.

*Menj el, menj el a fekete föld színe alá,
kiáltsd, hirdesd lefektedben, felkeltedben, velem léssen!*
Én mondom a Teremtő,
aki titeket szent vérével megváltott,
aki ezt az imát elmondaná
háromszor lefektében, háromszor felkeltében
megüdvözítem.
Ámen.

A „*hirdesd lefektedben, felkeltedben*” megfogalmazás a Krisztustól faladatul kapott igehirdetésre utal. Az *Újszövetségben* megfogalmazott felhívás vagy elhívás, miszerint „elmenvén azért tegyetek tanítványokká minden népeket...²⁰” az imaszövegekben a következőképpen alakul: „*Menj el, menj el a fekete föld színe alá és kiáltsd, hirdesd lefektedben, felkeltedben.*”

A szöveg motívuma, a *hétszer hét szentmisét* más archaikus imában a következőképpen jelenik meg:

Elindultam egy útra
Hétszer szentelt szent útra
Ott vagyon egy szent egyház,
Hétszer szentelt szent egyház...

8. szöveg

Sarkadi Etelka 5. füzet, 1993

Ma van péntek, azon a napon méne ki Jézus Krisztusnak színhelyére. Meglátták a zsidók, fölfeszítették magas keresztfára, foly a szent vére. Hervad szent színe szól a Boldogságos Szűz Mária.

Ó, Fiam, Fiam, én azt gondoltam te leszel bús, látod fiam, én leszek bús!
Aki ezt az imát elmondaná háromszor lefektében, háromszor felkeltében.
Názáretben van egy *mutronfa* kívül aranyos, belül kegyelmes, az alatt mondanak el, hétszer hét szent misét én azt ott halgatom, szerelmes szent fiammal ártatlan Jézusommal, egyszer elkapják mellőlem a kegyetlen zsidók, keresem utcákról utcákra, sehol sem találok. Elő találom *Szent Lukács* evangelistát. *Nem láttad-e szerelmes szent fiamat? ártatlan Jézusomat.* Ó anyám – anyám szép Szűz Máriám Menj el a magas *Kálvária* hegyére, ott vagyon felfeszítve vasdárdaikkal nyitogassák, arcul verik, vérrel verejtékezik, epével, ecettel itatják, tövis-sel koronázzák. Ó, anyám, anyám, szép Szűz Máriám! Menj el, menj el a fekete föld színe alá és kiáltsd, hirdesd lefektedben, felkeltedben hogy bizony bizony a paradicsomban velem léssen! Én mondom a Teremtő. Aki titeket szent vérével megváltott, aki ezt az imádságot elmondaná háromszor lefektében, háromszor felkeltében megüdvözíteném. Ámen.

²⁰ Máté 28:19

A középkori apokrif hagyományok szerint Mária Szent János apostoltól tudta meg Jézus Krisztus elfogatását. Azonban a legtöbb imában a keresésben gyakran Szent Lukács vagy más evangélistától kér tanácsot, hogy merre keresse, hol találja meg a fiát.

Az imádságban meglévő keresésmotívum – „*Nem láttad-e szerelmes szent fiamat? ártatlan Jézusomat.*” – ősi irodalmi elem. Finn, germán, román stb. változatai is vannak, és szétterjedt a középkor egyházi irodalmában.

A szövegekben előforduló *mutronfa*, *mutrafá* kifejezések Mezey László szerint az egyház parabolája.²¹

Az imádságok hitelességét és misztikus értékét növeli az isteni eredet. „*Én mondom a Teremtő*”, „*Az Úr Jézus a saját kezével írta*” és hasonló szövegrészeket találhatunk az imádságokban és mennyei levelekben egyaránt, melyek ponyvára kerülésükkor szélesebb körben terjedhettek, és az isteni eredet hangsúlyozásával bírták rá az olvasót a vallási előírások betartására.

9. szöveg Pilipkó Margit 2. füzet

Arany miatyánk

Igazhítú keresztyének, Jézus urunk beszéde szavai a szűz Anyához Máriához
Én legdrágább fiam, Jézusom mit fogol te a virágvasárnap csinálni
Én legdrágább szűz Anyám én neked azt meg tudom mondani én fogok nagy királyok között leszek egész Jeruzsálembe és fogok tanítani.
Én drága fiam, Jézusom mit fogol te csinálni nagyhétfőn
Drága szűz anyám én megmondom neked én szomorú leszek és nem lesz aki megtudna vigasztalni.
Én drága fiam Jézusom mit fogol te nagykedden csinálni
(...)
Drága fiam Jézusom mit fogol te csinálni nagyszombaton?
Drága Szűz Anyám én fogok a sötét sírban feküdni és húsvétig és halottaimból feltámadok és bemegyek Atyám Menyországába, ahol az összes szentekkel együtt egyformán örülni fogunk az angyalokkal örökké.
Ezt mondta a szűz Mária, hogy minden lélek, aki az Arany Miatyánkot egyszer vagy kétszer vagy háromszor napjában el imádkozza az rá gondol a szörnyű halálra,
Az én Fiam és a mennyei Atya a szent lelkét befogadja a mennyeknek országába
Ámen

Bálint Sándor könyvében az Aranymiatyánk-imádságról ezt írja: „...*asszonynépünknek máig egyik legkedvesebb elmélkedő imádsága: Jézus édesanyjának, Máriának elmondja, hogy mi várakozik reá a nagyhét napjában*”. Néhány sorral később: „...*voltaképpen Jézusnak édesanyjától való első, virágvasárnapi búcsúzkodása, amely a*

²¹ Silling 2003

kánoni evangéliumokban nem fordul elő.” Tehát egy párbeszédes jellegű népi imádságról van szó, melynek eredete nem tisztázott. Annyi bizonyos, hogy az *Aranymiatyánk* szövegének a *Miatyánk* szövegéhez nincs köze. Az *aranymiatyánk* szó annak a népi hagyománynak emléke, mely szerint minden imádság (maga az imádság) Miatyánk, a különösen szép imádság pedig „arany” imádság.²²

Ráolvasások

A kutatott településen igen gyakori a szemverés ellen készített szenes víz, vagy pedig az öntés. Főként a csecsemőknél alkalmazzák az eljárásokat, melyekhez szorosan hozzátartozik az imádkozás is. A szenes vizet készítő vagy az öntést végző személy a folyamat ideje alatt imát mormol, mellyel hatásossá teszi a készített vizet.

Az alábbi két imaszöveget korábban szóbelileg sikerült gyűjtenem. Tiltó jellegű, rontást megköti ráolvasó szövegek. A ráolvasó szövegekkel kapcsolatban el kell mondanunk, hogy a betegségekről, azok okairól és eredetéről a nép nem sokat tudott. Valamilyen felsőbb erők hatásának – Isten büntetésének, a gonosz erejének – titulálták azokat. Ezért különböző praktikákat alkalmaztak a gyógyításra, és elsőként, a betegség okainak felismerésére. A településen a mai napig a gyakorlatban is alkalmazzák az öntést, megöntést, gyakran a csecsemők gyakori sírását megszüntetve. Ilyenkor egy gyógyító specialistához fordulnak, aki „*imát mormolva*” megállapítja a gyermek sírásának okát. Az öntés közben imát mond, mely gyógyító erővel bír.

10. szöveg

László Margit (szóbeli imaanyag)

Öntéshez való ima

Almafa kivirágozék,
 Anna asszony alatta ülék,
 Anna asszony szülé Máriát,
 Mária szülé Jézust,
 Vivén a sík mezőn,
 Ott megtalála három zsidóférfit,
 Három zsidóasszonyt,
 A kis Jézust elől is megveregetéék,
 Hátral is megveregetéék,
 Szűz Mária összeszedvén taknyát, nyálát,
 Vivén önti azt a *piros márványkőre*,
 Hogy úgy ne ártson semmi ennek a kisednek(név),
 Mint annak az ártatlan Jézusnak. Ámen
 Utána mondják:
 Kelj föl (név),

²² http://naput.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=130&Itemid=29

Végy szent lelket,
Kövesd a Jézus példáját,
Dicsérd az Istent általa. Ámen
Szenes vizet készítették (László Margit)

11. szöveg Szimku Elza (szóbeli imaanyag)

Anna asszony szülé Máriát

Mária szülé Jézust
Jézust elvitték a paradicsomkertbe
Ott találtak három zsidó férfi, három zsidó lány
Attul az ártatlan kisjézuska megverették
Annak taknyát, nyálát összeszedték
Piros márvány közé öntötték
Úgy ne ártson drága gyermekem neked semmi
Mint a drága kis Jézusnak nem ártott²³

„Mikor szenes vizet készítették, hét darab szent tettek a pohár vízbe. Ha a szén lement a pohár fenekére, akkor a gyerek meg volt verődve. Ilyenkor a vízzel megkenték a gyerek kezét, lábát, homlokát. A vizet pedig a gyerek ágya alá öntötték, a poharat leborították s otthagyták”. (L. M. Salánk) Ha szenes vizet készítették, közben a fenti imát mondták.

Az imádság **első négy sora** az élet fájára utal töredékesen, mely a paradicsomban a jó és a gonosz tudásának fája mellett kapott helyet. A szövegekben előforduló életfa, almafa a paradicsomi fáig nyúlik vissza bonyolult jelképrendszerével. A fa, ága, bimbója motívum és jelképkör továbbfejlődése a karácsonyfa, a „karácsonyi életfa”, az évről évre megújuló természet ősi jelképe.²³

A *Szent Anna–Mária–Jézus* hármasság igen elterjedt motívum. Az archaikus és ráolvasó imádságokon kívül újévi és lakodalmi köszöntőkben is előfordul.

A piros márványkő a szemverés elleni imákban gyakori motívum. „...Arra ment a Boldogságos Szűz Mária a Jordán vizére és hozott vizet. Ezen (a gyermek vagy leány) úgy menjen szét az igézet, Mint márványkővön lefolyt a Jordán vize...” (Molnár Sándorné Muhel Erzsébet, 1876. Kistelek, 1997. december 2.)²⁴

Az ima az, ami „zavaró” a szenes víz készítésekor, vagy pontosabban ez bátorítja a néha kételkedőket, hogy mégis Isten szerint cselekszenek, hiszen közben imádkoznak. Akad azonban olyan hívő ember is, aki a szenes víz helyett csak imádkozik a gyermek mellett.

„A szenes víz helyett van az imáccság... És aztat akár hun, mongyuk teszem lefele aludni, elmondom...” (Szimku Elza)

²³ Erdélyi 1976: 171–172. p.

²⁴ Erdélyi 1976: 314. p.

Jelen tanulmányban kéziratok füzeteinek vizsgálatának eredményeit mutatom be. Igyekeztem szöveghűen, a füzetekben való lejegyzés szerint bemutatni az egyes imaszövegeket és részleteket. Ennek alapján látható, hogy a helyesírási és központozási hibák száma is magasra hág, mely a megfelelő iskolázottság hiányára utal.

A szövegek alkalmazása és használata nem mutat rendszerességet. Adatközlőim elmondása szerint esténként olvasgatja vagy mondja az imádságot. A szövegeket főként az imázaradék miatt tartják fontosnak.

A fenti tizenegy imaszöveg az archaikus imák létezésének és továbbélésének bizonyítékai településünkön. Az imádságokat összesen négy adatközlőtől sikerült összegyűjtenem. Kettőt közülük szóbeli gyűjtés során. Az imádságok vizsgálatánál Erdélyi Zsuzsanna gyűjtését és elemzéseit vettem alapul.

A továbbiakban is szeretném folytatni a kéziratok vizsgálatát és az archaikus imanyag gyűjtését.

ADATKÖZLŐK

LÁSZLÓ MARGIT

Született: 1933, Salánk; iskolai végzettség: 7 osztály (Salánk); vallás: református; családi állapot: özvegy, nyugdíjas;

PILIPKÓ MARGIT

Született: 1935, Salánk; iskolai végzettség: 7 osztály (Salánk); vallás: görögkatolikus; családi állapot: özvegy, nyugdíjas;

SARKADI ÉTELKA

Született: 1947, Salánk; iskolai végzettség: 11 osztály (Salánk); vallás: görögkatolikus; családi állapot: özvegy;

SZIMKU ELZA

Született: 1929. október 28; iskolai végzettség: 8 osztály; vallás: görögkatolikus.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Biblia

ERDÉLYI ZSUSZANNA (1976). *Hegyet hágék, lőtőt lépé. Archaikus népi imádságok*. Magvető könyvkiadó, Budapest

GEROLD LÁSZLÓ (1997). *Legendák és konfliktusok. Tanulmányok, esszék a 20. századi magyar irodalomról*. Újvidék

GYÖRGY HORVÁTH LÁSZLÓ–LAJOS MIHÁLY (1998). *A Hömlöc lábánál. Salánk, Feketepatak és Verbőc történetéből*. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest

KÁLMÁNY LAJOS (1881). *Szeged népe* (In: Magyar néprajzi lexikon 1.)

KÉSZ MARGIT: *A szakrális kommunikáció verbális megnyilatkozása Kárpátalján a 21. században*. In: *Néprajzi Látóhatár*, 2012/2. szám, 5–32. oldal

KÉSZ MARGIT (2013). *Archaikus imák Ugocsában*. In: Pilipkó Erzsébet szerk. *Népi vallásosság a Kárpát-medencében* 8. Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém.

PILIPKÓ ERZSÉBET (1992). *Népi imádságok Salánkon*. In: Honismeret, XX. évf. 1992/6. 76.79

PÓCS ÉVA (1983). *Tér és idő a néphitben*. Ethn. XCIV. (In: *Magyar néprajz V.*)

SILLING ISTVÁN (2003). *Vajdasági népi imádságok és nyelvezetük. Tanulmány*. Forum Könyvkiadó http://naput.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=130&Itemid=29